

зменшилася у 1926 р. та поступово зростала у наступні роки [13, арк. 43]. Це також пояснюється чистками та перевітками діяльності органів міліції. Крім того, протягом періоду непу у звітах про діяльність політінспекції Главміліції УСРР неодноразово піднімалося питання про боротьбу з пияцтвом серед працівників міліції.

Протягом 1920-х рр. партійні працівники регулярно втручалися у діяльність правоохоронних органів УСРР, що значно знижувало ефективність та неупередженість їхнього функціонування. Так, Народний комісаріат юстиції УСРР 26 липня 1927 р. направив листа на адресу ЦК КП(б)У, в якому констатував масштабний тиск окружних парткомів на судово-слідчі та прокурорські органи, передусім, з метою ухвалення «потрібних» місцевим партійцям рішень по окремим кримінальним справам. Також наголошувалося на зростанні проблем порушення прав підсудних, бюрократизму у судовій системі та безкарності членів партії [17, арк. 78].

Не спостерігалось задеклароване більшовиками підвищення моральності представників влади і наприкінці непу. Наприклад, за даними прокуратури УСРР, у 1927–1928 рр. керівники Союзу радянського комунального господарства м. Іллічівськ регулярно влаштовували «п'яні куртажі», котрі нерідко закінчувалися оргіями і бійками. Вказані куртажі із безробітними жінками відбувалися у домі відпочинку на очах у робітників. Увесь обслуговуючий штат був підібраний таким чином, щоб задовольняти забаганки «господарів» [18, арк. 93]. При цьому до останнього часу Союз радянського комунального господарства користувався значним авторитетом серед ЦК КП(б)У.

Відтак, численні факти поширення кримінальної злочинності серед представників радянської влади, у тому числі правоохоронних і судових органів, підтверджують масштабну криміналізацію радянського бюрократичного апарату у 1920-х рр., що підірвало довіру населення до влади і суттєво знижувало ефективність діяльності останньої. При цьому стрімкій криміналізації радянських чиновників сприяли мізерна заробітна платня, юридична безкарність та низькі моральні якості новопризначених представників влади.

Список використаних джерел

1. Міхеєва О. К. Кримінальна злочинність і боротьба з нею в Донбасі (1919–1929) / О. К. Міхеєва. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2004. – 248 с.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 6. – Оп. 2. – Спр. 608. – 213 арк.
3. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 431. – 312 арк.
4. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 661. – 144 арк.
5. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 1278. – 67 арк.
6. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 1690. – 240 арк.
7. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 1798. – 77 арк.
8. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2100. – 208 арк.
9. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2803. – 70 арк.
10. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 1907. – 51 арк.
11. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2099. – 276 арк.
12. Міхеєва О. Україна на початку 1920-х років: життя суспільства в умовах перехідних історичних періодів (за документами правоохоронних органів) / О. Міхеєва // Історія та історіографія в Європі. – 2003. – Вип. 1–2. – С. 164–173.
13. ЦДАВО України. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 1171. – 84 арк.
14. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2218. – 75 арк.
15. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2309. – 60 арк.
16. ЦДАВО України. – Ф. 5. – Оп. 3. – Спр. 475. – 67 арк.
17. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2519. – 110 арк.
18. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2804. – 231 арк.

References

1. Miheeva O.K. Kriminalna zlochinnist i borotba z neyu v Donbasi (1919–1929) / O. K. Miheeva. – Donetsk : Shidniy vidavnichiy dim, 2004. – 248 s.
2. Tsentralniy derzhavniy arhiv vishih organiv vladi ta upravlinnya Ukrainu (dali – TsDAVO Ukrainu). – F. 6. – Op. 2. – Spr. 608. – 213 ark.
3. Tsentralniy derzhavniy arhiv gromadskih obyednan Ukrainu (dali – TsDAGO Ukrainu). – F. 1. – Op. 20. – Spr. 431. – 312 ark.
4. TsDAGO Ukrainu. – F. 1. – Op. 20. – Spr. 661. – 144 ark.
5. TsDAGO Ukrainu. – F. 1. – Op. 20. – Spr. 1278. – 67 ark.
6. TsDAGO Ukrainu. – F. 1. – Op. 20. – Spr. 1690. – 240 ark.
7. TsDAGO Ukrainu. – F. 1. – Op. 20. – Spr. 1798. – 77 ark.
8. TsDAGO Ukrainu. – F. 1. – Op. 20. – Spr. 2100. – 208 ark.
9. TsDAGO Ukrainu. – F. 1. – Op. 20. – Spr. 2803. – 70 ark.
10. TsDAGO Ukrainu. – F. 1. – Op. 20. – Spr. 1907. – 51 ark.
11. TsDAGO Ukrainu. – F. 1. – Op. 20. – Spr. 2099. – 276 ark.
12. Miheeva O. Ukraina na pochatku 1920-h rokov: zhitya suspilstva v umovah perehidnih istorichnih periodiv (za dokumentami pravooxoronnih organiv) / O. Miheeva // Istorija ta istoriografiya v Evropi. – 2003. – Vup. 1–2. – S. 164–173.
13. TsDAVO Ukrainu. – F. 5. – Op. 1. – Spr. 1171. – 84 ark.
14. TsDAGO Ukrainu. – F. 1. – Op. 20. – Spr. 2218. – 75 ark.
15. TsDAGO Ukrainu. – F. 1. – Op. 20. – Spr. 2309. – 60 ark.
16. TsDAVO Ukrainu. – F. 5. – Op. 3. – Spr. 475. – 67 ark.
17. TsDAGO Ukrainu. – F. 1. – Op. 20. – Spr. 2519. – 110 ark.
18. TsDAGO Ukrainu. – F. 1. – Op. 20. – Spr. 2804. – 231 ark.

Komar E. G., PhD student, Kiev National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kiev), Germanicus@bigmir.net

Criminalization of representatives of Ukrainian SSR public authorities in 20th of XX century

The aim of this article is to analyze the archival sources that describe the degree and dynamics of crime distribution among representatives of public authorities of Ukrainian SSR during 1920-ies. Examples of crime types among officials and party members of that time are discovered. During the research such scientific methods as abstraction, comparative analysis, synthesis, and analysis were used. As a result, the conclusion has been made that during the studied period large-scale criminalization of the soviet officialdom had took place, that consequently lead to loss of people's trust in the authorities and decrease of efficiency of the latter.

Keywords: social anomalies, Ukrainian SSR, representatives of public authorities, crime, criminalization, alcoholism, bribery, smuggling, waste.

Komar E. G., аспирант, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка (Украина, Киев), Germanicus@bigmir.net

Криміналізація представителів органів державної влади УРСР в 20-х гг. XX ст.

Целью статьи является комплексный анализ преимущественно архивных источников, посвященных уровню и динамике распространения уголовной преступности среди представителей органов государственной власти УССР в 20-х гг. XX в. Раскрываются конкретные проявления и виды преступности среди тогдашних чиновников и партийных функционеров. В рамках исследования использовано такие научные методы, как абстрагирование, компаративный анализ, синтез и индукция. В результате делается вывод о том, что на протяжении исследуемого периода происходила масштабная криминализация советского бюрократического аппарата, что подрывало доверие населения к власти и существенно снижало эффективность деятельности последней.

Ключевые слова: социальные аномалии, УССР, представители органов государственной власти, уголовная преступность, криминализация, алкоголизм, взяточничество, контрабанда, расточительство.

* * *

УДК 378.4.091.2:62(477.83–25)«1944/1965»

Зьолковський Н. В.,
аспірант кафедри новітньої історії, Львівський
національний університет ім. Івана Франка
(Україна, Львів), zulkovskiy@gmail.com

Львівський державний політехнічний інститут: навчальний процес та підготовка фахівців у 1944–1965 рр.

Львівський Політехнічний Інститут був найбільшим вищим навчальним закладом у західному регіоні УРСР з підготовки інженерів для промисловості та економіки. У статті розглядається діяльність Львівського державного політехнічного інституту у перше повосне двадцятиріччя. Проаналізовано навчальний процес та підготовку інженерів. У публікації зійснено огляд

історіографії та джерельної бази з даної проблематики, аналізуються дані статистики про організацію вступної кампанії, зарахування і відрахування студентів, розмір стипендії та кількість випускників у даному закладі у 1944–1965 рр.

Ключові слова: Львівський державний політехнічний інститут (ЛДПІ), Львівська Політехніка, вступний конкурс, інженер, навчальний процес.

У 1844 р. у Львові був заснований один із найстаріших технічних вишів в Україні, а саме: Львівська Політехніка (з 1939–1994 рр. – Львівський Державний Політехнічний Інститут [ЛДПІ]), яка стала центром здобутків СРСР у нафтогазовидобуванні та у сфері телерадіоелектроніки. ЛДПІ був найбільшим вищим технічним навчальним закладом у західному регіоні СРСР з підготовки інженерів для промисловості та економіки. Розвиток вищої освіти та студентських спільнот у Львові у перше повоєнне двадцятиріччя не став об'єктом наукового дослідження. Здобутки та недоліки підготовки фахівців львівськими вишами є актуальним і в сучасних умовах. На сьогодні різке збільшення кількості випускників вишів України у 1991–2015 рр. погіршило якість одержаних дипломів та зменшило можливість випускників улаштуватися на роботу за фахом. У публікації вперше на основі архівних матеріалів проаналізовано підготовку фахівців у радянський період на прикладі Львівської Політехніки за наступними критеріями: 1) вступ абітурієнтів, 2) специфіка навчального процесу та 3) випуск інженерів.

Мета – висвітлити специфіку підготовки та випуску фахівців Львівським Державним Політехнічним Інститутом протягом 1944–1965 рр. Основні завдання – на основі архівних матеріалів проаналізувати процес підготовки фахівців від вступу абітурієнтів до випуску інженерів. Об'єктом дослідження є студентська спільнота Львівського Державного Політехнічного Інституту. Предмет дослідження – організація та проведення навчального процесу. Хронологічні рамки статті охоплюють період від 1944 р., відновлення діяльності Львівської Політехніки, до 1965 р., закінчення «хрущовської відлиги» та перетворення вишу у потужний центр із підготовки фахових інженерів у СРСР.

В українській історіографії питання навчання та підготовки інженерів Львівською Політехнікою у повоєнні роки досліджували фрагментарно. У радянський період ці дослідження проводили переважно працівники Львівської Політехніки: М. Буцко, Г. Денисенко, С. Обухов на сторінках інститутської газети «Радянський студент» [1; 4; 10]. Першим ґрунтовним дослідженням стала праця М. Буцка та В. Кипаренка «Державний університет «Львівська Політехніка» (1844–1994)» про розвиток вищого навчального закладу протягом 150-ти років. У даній статті проаналізовано специфіку навчального процесу Львівською Політехнікою у різні періоди [2]. Щодо сучасних досліджень з історії Львівської Політехніки, то вони мають форму довідників та енциклопедій, у яких подані біографічні дані видатних викладачів та випускників Львівської Політехніки [5, с. 6–8]. Щодо комплексної праці про підготовку фахівців та специфіку навчального процесу у Львівській Політехніці від вступу до випуску фахівців, то станом на сьогодні її немає. Наша розвідка є спробою часткового вирішення цієї проблеми.

Львівський державний політехнічний інститут відновив свою діяльність у липні 1944 р. До його складу входили такі факультети: машинобудівний, електротехнічний (енергетичний), шляховодного, хіміко-технологічний, архітектурно-будівельний (інженерно-

будівельний), лісогосподарський, сільськогосподарський. У 1965 р. Львівська Політехніка налічувала у своєму складі 13-ть факультетів: енергетичний, електромеханічний, радіотехнічний, механіко-технологічний, механіко-машинобудівний, електрофізичний, автоматики, інженерно-будівельний, інженерно-економічний, геодезичний, хіміко-технологічний, вечірній та заочний [2, с. 31–33].

Навчання у ЛДПІ у 1940–50-х рр. тривало 5 років, проте були й винятки. Зокрема, на нафтовому факультеті – 5,5 років, на лісогосподарському – 4 роки. До ЛДПІ приймали чоловіків й жінок віком від 17 до 35 років із закінченою середньою освітою, які успішно склали вступні іспити: фізику, хімію (усно), російську мову і літературу, математику, українську мову і літературу (усно і письмово). На інженерно-будівельний факультет абітурієнти додатково складали іспити з малювання та креслення. Особи зі золотою медаллю вступали до ЛДПІ позачергово. Заяви на вступ тоді розглядала приймальна комісія Львівського державного політехнічного інституту (м. Львів, вул. Миру/ тепер вул. Степана Бандери, 12) до 31 липня щоденно з 10 до 20 години. До заяви додавали такі документи: автобіографію, атестат про закінчення середньої школи, паспорт, 3 фотокартки (розміром 3x4), довідку про відношення до військової служби, довідку про стан здоров'я [3]. Вступні іспити для абітурієнтів стаціонару тривали з 1 по 20 серпня.

Загальний конкурс у Львівській Політехніці для стаціонарної форми навчання становив 2–3 заяви на 1 місце. Найменшим конкурс був у 1946/47 н.р., а найбільшим – у 1965/66 н.р. Так, у 1946/47 н.р. на 850 місць подали 1500 заяв: загальний конкурс становив 1,76 заяви на 1 місце. У 1965/66 н.р. на 2675 місць подано 7381 заяву. Загальний конкурс становив 2,76 заяви на 1 місце [11, арк. 37–38; 23, арк. 209]. У 1965/66 н.р. на заочному факультеті на 355 місць подано 772 заяви (2,17 заяви на 1 місце). На вечірньому факультеті при наявності 650 місць подано 1885 заяв (2,9 заяви на 1 місце) [23, арк. 208–209]. Серед факультетів Львівської Політехніки у 1948/49 н.р. найбільшим конкурсом вирізнявся нафтовий – 2,4 заяви на 1 місце, найменшим – геодезичний – 1,32 заяви на 1 місце. У 1961/62 н.р. найбільший конкурс був на механічному факультеті – 4,18 заяви на 1 місце, найменший – на енергетичному – 1,14 заяви на 1 місце [24, арк. 45; 25, арк. 33].

Таблиця 1

Конкурс на стаціонарній формі навчання у ЛДПІ у 1946–1965 рр.

н.р.	1946/47	1948/49	1954/55	1957/58	1961/62	1965/66
набір	850	725	1800	1265	1685	2675
заяви	1500	1432	4002	3155	4145	7381
конкурс	1,76	1,97	2,22	2,49	2,46	2,76

1 жовтня 1944 р. розпочалося навчання у ЛДПІ. У перший день відновили навчання 438 студентів старших курсів, на 1 курс прийнято 825 абітурієнтів. У 1944/45 н.р. в Інституті навчалося 1013 студентів. Протягом року прибуло 59 студентів, переведено в інший заклад – 1, відраховано – 368 студентів, 21 з них – за неуспішність [10, арк. 46–48]. У 1964/65 н.р. в Інституті навчалося 11128 студентів, прибуло 214, відраховано 723 (до інших

вишів – 48; неуспішність, невідвідування занять – 32; інші причини (армія) – 438; подання заяв – 54; перехід на інші факультети ЛДПІ – 25; не захищено дипломний проект – 5. При цьому закінчили навчання з одержанням диплому інженера – 1572 осіб. На вечірньому факультеті навчалось 4169 студентів, прибуло 241, вибуло 744, одержали диплом інженера – 293. На заочному факультеті навчалось 3764 студенти, було відраховано 690 студентів, прибуло 420, одержали диплом інженера 302 [22, арк. 27].

Таблиця 2

**Рух студентів стаціонару
Львівської Політехніки у 1944–1965 рр.**

Навч. р.	1944/45	1948/49	1952/53	1956/57	1960/61	1964/65
Поч. н.р.	1013	3719	5019	6908	6476	11128
Прибуло	63	73	–	16	46	214
відсів	372	354	239	174	219	723
диплом	1	461	611	1181	1136	1572

Навчальний рік тривав з 1 вересня до 30 червня. Заняття в ЛДПІ відбувалися у 3 зміни з 8.30 до 22.30. Дисципліни для студентів викладали українською та російською мовами, з 1960/61 рр. перевагу надавали російській мові. До 1953 р. тижневе навантаження студентів 1–4 курсів складало 36 годин, п'ятого – 30 год. З 1954 р. у навчальних планах студентів Львівської Політехніки збільшується кількість годин практики.

У 1959 р. підготовка спеціалістів у Львівській Політехніці проводилася за 4-ма формами навчання: 1) денне в поєднанні зі заочним або вечірнім з терміном навчання 5 років 6 місяців; 2) денне навчання з тривалою виробничою практикою або роботою на підприємствах на старших курсах, з терміном навчання 4 роки 10 місяців; 3) навчання, пов'язане зі сезонним характером праці, термін навчання 5 років 6 місяців; 4) навчання з великим циклом теоретичних занять і лабораторних робіт, термін навчання 5 років 6 місяців.

У 1962/63 н.р. за першою формою навчалось 4297 студентів, за другою – 2092, за третьою – 556, за четвертою – 564 [2, с. 35–36]. У 1964/65 н.р. виробничу практику на 1-му курсі замінювали навчальною практикою в майстернях при Інституті. Студенти 2-го курсу (1872 особи) проходили виробничу практику на підприємствах Львова, Тернополя, Івано-Франківська та Дрогобича. Студенти 4–5 курсів (1753 особи) проходили піврічну виробничу практику на підприємствах УРСР (1217 осіб) та за межами республіки (536 осіб) [22, арк. 70–71]. За навчальними планами 1961–1966 рр., студенти з терміном навчання 5,5 років, складали 42–44 екзаменів і 46–53 заліків. На 1 та 6 курсі (1 семестр) – 2–3 екзамени, а інших до 5 екзаменів. Студенти із терміном навчання 5 років складали 45–53 екзаменів і 45–53 заліків. Останній семестр (5 курс 2 семестр) без екзаменів, а інші до 5 екзаменів. Загальна кількість заліків в кожному семестрі – 2–6.

Заочний факультет ЛДПІ створено 1 вересня 1955 р. Тоді ж було прийнято 156 студентів. Станом на 1 вересня 1956 року на заочному факультеті Львівської Політехніки навчались 1651 студент, серед них 968 проходили навчання у Львові. Заняття відбувалися з 10 вересня 1956 року: на 1–2 курсах з 15 вересня у вечірній час з 19.25 до 22.45 тричі на тиждень на 1-му та 3-му курсах, 4 рази на тиждень –

на 2-му та 4-му курсах [17, арк. 1–3]. Надалі для студентів заочного відділу ЛДПІ, які проживали у Львові, навчальний цикл проводився за принципом вечірнього навчання – 4 дні на тиждень по 4 години. Для решти студентів заняття проводили у період весняної лабораторно-залікової сесії (січень–лютий, червень–липень).

У студентів вечірнього відділення заняття відбувалися чотири рази на тиждень по 4 години (у понеділок, вівторок, четвер та п'ятницю) з 19.15 до 22.55. У наступні роки час навчання вечірнього відділення коливався у межах між 19.00 та 23.00 [18, арк. 70]. З 1961 р. студенти 4–6 курсів заочного та вечірнього відділень були у підпорядкуванні факультетів денної форми навчання із 16-ти годинним навантаженням. Студенти 1–3 курсів вечірнього відділення навчалися на тому ж факультеті, а студенти-заочники 1–3 курсів були підпорядковані Львівському загальнонауковому факультету ЛДПІ [22, арк. 81].

З 1961 р. Львівська Політехніка здійснює підготовку навчання студентів-іноземців з соціалістичних країн. У 1964/65 н.р. у Львівській Політехніці навчалось 183 студенти з 15 країн: 1-го курсу – 83 (Куба – 36, НДР – 33, Індонезія – 3, Сомалі – 4, Югославія – 7); 2 курсу – 3 (Ірак – 1, Малі – 1, Афганістан – 1); 3 курсу – 67 (В'єтнам – 31, Угорщина – 5, Ірак – 15, Судан – 2, Сомалі – 1, Афганістан – 1, Гана – 1, Кот-Д'Івуар – 1, Гвінея – 6, Індонезія – 4); 4 курсу – 14 (Ірак – 11, Індонезія – 2, Уганда – 1); 5 курсу – 15 (Ірак). Навчальний процес у студентів-іноземців проходив без виробничої практики на 1–3 курсах та із створенням власних академічних груп. З 4-го курсу тривало стажування. У лютому–березні 1965 р. відбувся перший випуск студентів-іноземців (громадян Іраку). Дипломи одержали 15 осіб, з яких 2 особи отримали диплом з відзнакою [22, арк. 135–144].

Запорукою успішності та основним засобом життя студентів денної форми навчання було призначення стипендії. На початку 1948/49 н.р. стипендію одержували 2223 студенти (77,45%). На початку 1963/64 н.р. коштом Міністерства вищої і середньо-спеціальної освіти УРСР навчалось 7777 студентів, з яких одержували стипендію 5465 осіб (70,27%). Інші студенти навчалися за кошти підприємств та організацій (1789 осіб), а стипендію одержували 1577 осіб (88,14%) [12, арк. 1; 21, арк. 1]. Для одержання стипендії достатньо було скласти сесію без комісійних талонів. Студенти, які навчалися за кошти МВССО УРСР, повинні були сесії з середнім балом «4».

Таблиця 3

**Розміри стипендії
у Львівській Політехніці у 1950–1965 рр.**

Курс	Радіотехнічні і нафтові		Інші спеціальності					
	Звичайна (руб. в міс)	Підвищена (руб. в міс)	Нормальна (руб. в міс)		Підвищена (руб. в міс)			
I	395	39.50	493.75	49.30	290	29	362.50	36.25
II	420	42	525	52.50	320	32	400	40
III–IV	450	45	562.50	56.25	355	35.50	443.75	44.30
V	480	48	600	60	395	40	493.75	50

У 1945 р. диплом інженера одержала тільки одна особа, а в наступному році – 48 осіб [2, с. 32]. У 1946–1950 рр. диплом інженера Львівської Політехніки одержали 1072 випускники, а в 1951–1955 рр. їхня

кількість збільшилася до 3840. У 1950 р. 1277 абітурієнтів були прийняті на 1 курс. Закінчили навчання, одержавши диплом, у 1955 році 933 студенти (73,1%) [28, арк. 3–4]. За період 1956–1960 рр. диплом Львівської Політехніки одержали 7450 випускників (6965 – стаціонару, 351 – вечірнього та 134 – заочного факультетів) [15, арк. 19–20; 18, арк. 4, 9, 18]. За період 1961–65 рр. їхня кількість збільшилася до 7715 (5925 – стаціонару, 878 – вечірнього та 913 – заочного факультетів) [19, арк. 1, 5, 9; 20, арк. 8, 16, 28].

Після вручення диплому випускник Львівської Політехніки одержував скерування на державну роботу, яка тривала три роки. До 15 травня адміністрація Львівської Політехніки надсилає до МВССО УРСР (Міністерство вищої і середньо-спеціальної освіти) виписки із персонального плану розподілу та особові картки випускників з характеристиками [26, арк. 1]. Право на відмову мали дружини військових та студенти з дітьми до 3–х років.

У 1953 році Львівську Політехніку закінчили 614 осіб, із яких 611 осіб захистили дипломний проект. На роботу у західні області УРСР було скеровано 265 осіб (43,37%) [13, арк. 31–35]. У 1958 році загальний випуск спеціалістів у ЛДПІ на стаціонарі становив 1335 осіб, із яких 580 були залишені в УРСР (43,44%), 711 – скеровані в інші республіки СРСР. Право на самостійне працевлаштування одержали 44 особи. 42 випускники не одержали посвідчень на спеціальності через брак на підприємствах вакансій [26, арк. 3]. Проте їхні особові справи поверталися до розподілу фахівців на наступний рік.

У 1964 році фактичний випуск становив 1272 особи, 42 спеціалісти не одержали диплом через різні причини (15 – відраховано, 8 – перевід на заочну та вечірню форми навчання, 9 – академвідпустка, 19 осіб було залишено на повторний курс). Тоді ж у липні 457 випускників одержали диплом інженера, у грудні – ще 815. Скерування на роботу в межах УРСР отримали 666 випускників (52,35%) [27, арк. 5, 15].

У 1965/66 н.р. випуск спеціалістів у ЛДПІ складав 2410 осіб. Серед випускників стаціонару у грудні 1965 р. 780 осіб отримали диплом інженера, а у червні 1966 р. – 787. На вечірньому факультеті у грудні 1965 р. диплом інженера одержали 10 випускників, у червні 1966 р. – 352; на заочному факультеті у грудні 1965 р. – 52, у червні 1966 р. – 429 [23, арк. 104].

Висновки. У 1944–1965 рр. Львівський Політехнічний Інститут був найбільшим вищим навчальним закладом у західному регіоні УРСР із підготовки інженерів для промисловості та економіки. Загальний конкурс під час вступу до вишу складав 2–3 заяви на 1 місце незалежно від форми навчання. Навчальний процес передбачав великий обсяг виробничої практики та перевантаження навчальних планів. З 1961 року здійснюється підготовка студентів іноземців. Протягом даного періоду 70–77% студентів одержували стипендію. Львівська Політехніка підготувала у 1944–1965 рр. близько двадцяти тисяч інженерів різних спеціальностей. Більшість випускників стаціонарної форми навчання після закінчення вишу працювали в межах УРСР (43–56%).

Наше дослідження є спробою розширити наявні на цей час дані про підготовку фахівців та специфіку навчального процесу у ЛДПІ протягом 1944–1965 рр. Підготовка фахівців Львівською Політехнікою, як і іншими вишами

Львова, стане у перспективі складовою дослідження про «Розвиток вищої освіти у Львові (1944–1991 рр.)».

Список використаних джерел

1. Буцко М. ЛПІ, 1939–1989 роки / М. Буцко // Радянський студент. – 1989. – №23–24. – С.3–4.
2. Буцко М., Кипаренко В. Державний університет «Львівська Політехніка» (1844–1994) / М. Буцко, В. Кипаренко. – Львів: Вид. Держ. ун-ту «Львівська політехніка», 1994. – 145 с.
3. Вільна Україна. – 1946. – №149. – С.3.
4. Денисенко Г. Львівському політехнічному – 125 / Г. Денисенко // Радянський студент. – 1969. – №6. – С.2; №33. – С.3; №36. – С.1.
5. Лещук Т. Національний університет «Львівська Політехніка»: (короткий нарис) / Т. Лещук. – Львів: Сполом, 2009. – 147 с.
6. Львівська Політехніка. LITTERIS ET ARTIBUS: Історичне видання. – Київ, Львів: Логос Україна, 2010. – 368 с.
7. Національний університет «Львівська Політехніка». Історичне видання. – Київ: Логос Україна, 2009. – 448 с.
8. Національний університет «Львівська Політехніка»: Ювілейне видання / За ред. О. Губарева і О. Середи. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2004. – 160 с.
9. Обухов С. Славні сторінки історії: [про діяльн. ін-ту у 1944–50-х рр.] / С. Обухов // Радянський студент. – 1982. – №2. – С.1–2; №3. – С.2.
10. Державний архів Львівської області. – Ф.Р.120 Львівський Державний Політехнічний Інститут. – Оп.5. – Спр.2. – 131 арк.
11. Там само. – Спр.8. – 250 арк.
12. Там само. – Спр.25. – 2 арк.
13. Там само. – Спр.53. – 190 арк.
14. Там само. – Спр.55. – 35 арк.
15. Там само. – Спр.67. – 22 арк.
16. Там само. – Спр.73. – 192 арк.
17. Там само. – Спр.74. – 5 арк.
18. Там само. – Спр.86. – 186 арк.
19. Там само. – Спр.115. – 25 арк.
20. Там само. – Спр.141. – 29 арк.
21. Там само. – Спр.171. – 66 арк.
22. Там само. – Спр.183. – 252 арк.
23. Там само. – Спр.202. – 213 арк.
24. Там само. – Оп.10. – Спр.1. – 100 арк.
25. Там само. – Оп.10. – Спр.11. – 45 арк.
26. Там само. – Оп.31. – Спр.9. – 60 арк.
27. Там само. – Оп.31. – Спр.26. – 15 арк.
28. Там само. – Ф.Р.184 (Львівський державний торговельно-економічний інститут). – Оп.1. – Спр.278. – 81 арк.

References

1. Bucko M. LPI, 1939–1989 roky / M. Bucko // Radjans'kyj student. – 1989. – №23–24. – S.3–4.
2. Bucko M., Kyparenko V. Derzhavnyj universytet «L'vivs'ka Politehnika» (1844–1994) / M. Bucko, V. Kyparenko. – L'viv: Vyd. Derzh. un-tu «L'vivs'ka politehnika», 1994. – 145 s.
3. Vil'na Ukraï'na. – 1946. – №149. – S.3.
4. Denysenko G. L'vivs'komu politehničnomu – 125 / G. Denysenko // Radjans'kyj student. – 1969. – №6. – S.2; №33. – S.3; №36. – S.1.
5. Leshhuk T. Nacional'nyj universytet «L'vivs'ka Politehnika»: (korotkyj narys) / T. Leshhuk. – L'viv: Spolom, 2009. – 147 s.
6. L'vivs'ka Politehnika. LITTERIS ET ARTIBUS: Istorychne vydannja. – Kyi'v, L'viv: Logos Ukraï'na, 2010. – 368 s.
7. Nacional'nyj universytet «L'vivs'ka Politehnika». Istorychne vydannja. – Kyi'v: Logos Ukraï'na, 2009. – 448 s.
8. Nacional'nyj universytet «L'vivs'ka Politehnika»: Juvilejne vydannja / Za red. O. Gubarjeva i O. Seredy. – L'viv: Vyd-vo L'vivs'koi' politehnyky, 2004. – 160 s.
9. Obuhov S. Slavni storinky istorii': [pro dijaly'n. in-tu u 1944–50-h rr.] / S. Obuhov // Radjans'kyj student. – 1982. – №2. – S.1–2; №3. – S.2.
10. Derzhavnyj arhiv L'vivs'koi' oblasti. – F.R.120 L'vivs'kyj Derzhavnyj Politehničnyj Instytut. – Op.5. – Spr.2. – 131 ark.
11. Tam samo. – Spr.8. – 250 ark.
12. Tam samo. – Spr.25. – 2 ark.
13. Tam samo. – Spr.53. – 190 ark.
14. Tam samo. – Spr.55. – 35 ark.
15. Tam samo. – Spr.67. – 22 ark.
16. Tam samo. – Spr.73. – 192 ark.
17. Tam samo. – Spr.74. – 5 ark.

18. Tam samo. – Spr.86. – 186 ark.
 19. Tam samo. – Spr.115. – 25 ark.
 20. Tam samo. – Spr.141. – 29 ark.
 21. Tam samo. – Spr.171. – 66 ark.
 22. Tam samo. – Spr.183. – 252 ark.
 23. Tam samo. – Spr.202. – 213 ark.
 24. Tam samo. – Op.10. – Spr.1. – 100 ark.
 25. Tam samo. – Op.10. – Spr.11. – 45 ark.
 26. Tam samo. – Op.31. – Spr.9. – 60 ark.
 27. Tam samo. – Op.31. – Spr.26. – 15 ark.
 28. Tam samo. – F.R.184 (L'vivs'kyj derzhavnyj torghivl'no-ekonomichnyj instytut). – Op.1. – Spr.278. – 81 ark.

Zolkovskyy N. V., postgraduate, Chair of Contemporary History of Ukraine, Lviv National University named after Ivan Franko (Ukraine, Lviv), zulkovskiy@gmail.com

Lviv State Polytechnic Institute: the educational process and training of specialists in 1944–1965 years

Lviv State Polytechnic Institute was the biggest higher educational institution in the western part of Ukrainian SSR. It prepared engineers for work in industry and economy of USSR. This paper reveals the activity of Lviv State Polytechnic Institute in the first postwar period. In this article the author analyzes the educational process and preparation of engineers. The author characterizes historiography and the main unpublished documents of this problematic, analyzes statistic information about organization of entrance campaign, size of the scholarships and the number of graduates of LSPi in 1944–1965 years.

Keywords: Lviv State Polytechnic Institute, Lviv Polytechnic, engineer, educational process, competition.

Зольковский Н. В., аспирант кафедры новейшей истории Украины, Львовский национальный университет им. Ивана Франко (Украина, Львов), zulkovskiy@gmail.com

Львовский Государственный Политехнический Институт: учебный процесс и подготовка специалистов в 1944–1965 гг.

Львовский государственный политехнический институт был самым большим учебным заведением в западном регионе УССР с подготовки инженеров для промышленности и экономики. В статье рассматривается деятельность Львовского государственного политехнического института в первое послевоенное десятилетие. Автор проанализировал учебный процесс и специфику подготовки инженеров. В публикации проведен обзор историографии и базы источников по данной проблеме, анализируются статистические сведения об организации вступительной кампании, зачисления и отчисления студентов, размер стипендии и количество выпускников данного заведения в 1944–1965 гг.

Ключевые слова: Львовский государственный политехнический институт, Львовская Политехника, вступительный конкурс, инженер, учебный процесс.

* * *

УДК 908

Лаврут О. О., кандидат історичних наук, доцент, в.о. ректора, Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Україна, Слов'янськ), lavrut.olga@gmail.com

УЧИТЕЛЬСТВО УРСР ПЕРШОГО ПОВОЄННОГО ДЕСЯТИЛІТТЯ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ АНТРОПОЛОГІЧНОГО ВИМІРУ

Українська РСР переживала чергові потрясіння після Другої світової війни. Активним учасником відбудовчих процесів стало українське вчительство. Метою статті є конкретизація деяких аспектів життя учительства УРСР зазначеного періоду шляхом реалізації завдань нашого дослідження: вивчення його історіографічної спадщини; з'ясування вирішення питання забезпечення учителів та вплив ситуації на їх взаємостосунки.

Його кількісний та якісний склад значно послабився. Частина педагогів заступила на фронті, інша – стала репатріантами, третя – потрапила за ґрати через різні причини. Ті, котрі прийшли до школи, не завжди мали відповідну освіту і фах, а вони через нестачу кадрів займали посади, які не відповідали їх кваліфікації та досвіду. Продовжуючи бути маленькими гвинтиками в системі тоталітарного режиму, учительство на собі відчувало не лише її пресинг, але й виконувало власні функції. Ці факти обумовлювали психологічну напруженість у середовищі учительства, наслідком чого стали незадоволеність у колективі, сім'ях, особисті образи, які намагались вирішити шляхом написання скарг, листів, телеграм до державних органів влади. Документи стали яскравим джерелом дослідження та вивчення життя освітніх закладів першого

повоєнного десятиліття в Українській РСР. У них відчувається не лише дух тієї епохи, її колорит, але й психологічний стан «адресатів» та «одержувачів» певних «повідомлень», проєктуються шляхи вирішення певних проблем.

Не дивлячись на це, у надзвичайно складних умовах, учительство продовжувало з гідністю виконувати власне призначення.

Ключові слова: повоєнний, становище, життя, учительство, проблеми, листи, звернення, стосунки.

Кожне суспільство здійснює соціальне замовлення освіти, одним із безпосередніх учасників та виконавцем яких є учительство. Останнім часом в історична наука відійшла від фактологічно-кількісного аналізу подій та явищ, зосередивши увагу на різних глибинних її аспектах. Макроісторія знаходить відображення в мікроісторії. В останній відбуваються процеси, які дозволяють реконструювати загальні. Водночас, мікроісторія конкретизує вже відому нам інформацію, олюднюючи її, звертаючи увагу на непомітні, й водночас – цікаві речі. Спробуємо здійснити це на прикладі учительства післявоєнної доби в Українській РСР, акцентуючи погляд на антропологічних аспектах.

Питання учительства розглядали науковців з різних позицій [1, с. 30–38]. Перші – з педагогічної точки зору [2; 3]. Другі – вивчали його не лише як професійну [4], але й неординарну соціальну категорію, звертаючи увагу і на здійснення фактологічно-цифрового матеріалу [5], його переосмислення та інтерпретації. Дослідники зупинились і на тяжких наслідках Другої світової війни [6], участі учительства та його оточення у відбудові суспільного та культурного життя, на власній самопожертві та альтруїзмі [7]. Окрему групу праць складають ті, котрі присвячені суспільно-свідомому і підсвідомому, соціально-побутовому та буденному [8; 9; 10; 11].

Метою статті є конкретизація деяких аспектів життя учительства УРСР зазначеного періоду. З'ясувати це допоможуть завдання нашого дослідження:

- вивчення його історіографічної спадщини;
- конкретизація джерельної бази статті;
- аналіз вирішення питання забезпечення учителів;
- з'ясування ставлення місцевих та державних органів влади до педагогів шкіл та їх праці;
- характеристика міжособистісних взаємостосунків педагогів;
- окреслення перспектив дослідження.

Джерелами до написання статті стали матеріали Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО), які дозволили вирішити поставлені перед нами завдання.

Повоєнне життя надало власні виклики до діяльності педагогів загальноосвітніх шкіл Української РСР. Вони активно включились у відновлення знищеного та зруйнованого потенціалу республіки. Учительство, не дивлячись на гендерну належність, вік, працювало не покладаючи сил. Так само, як і інші категорії населення, воно свої зусилля спрямовувало на відновлення інфраструктури. Разом з тим, – продовжувало виконувати власне покликання та певні функції, які покляло на нього суспільство.

Місцеві органи влади губились у допомозі населенню, не встигали її надавати або не мали змоги. Разом з тим, воно надсилало клопотання, листи, скарги, телеграми вищестоячим органам з проханням допомогти у вирішенні різноманітних питань. На ім'я завідувача відділом шкіл ЦК КП(б)У Повх В. О. надходило багато такої кореспонденції. Відбувався і зворотній зв'язок.